

Asiantuntijalausunto kulttuuripoliittisesta selonteosta

VNS 2/2024 vp

Musiikin luova alkutuotanto kokoaa yhteen neljä järjestöä: Suomen Musiikintekijät, Suomen Säveltäjät, Suomen Musiikkikustantajat ja Teoston. Kiitämme mahdollisuudesta lausua ja esitämme lausuntonamme seuraavaa:

Keskeiset tavoitteet kulttuuripoliittiselle selonteolle

- 1. Tehdään selonteon osana suunnitelma kulttuuribudjetin kasvattamiseksi yhteen prosenttiin**, joka takaa kulttuurialalle pitkän aikavälin rahoitusnäkymät yli puolueiden ja hallituskausien rajojen.
- 2. Nostetaan luovat alat elinkeinopolitiikan painopisteeksi.** Varmistetaan kaikessa elinkeinopoliittisessa päätöksenteossa musiikin alkutuotannon erityispiirteiden kuten tekijänoikeuksien kautta tapahtuvan tulonmuodostuksen huomioiminen.
- 3. Turvataan ajantasaisella digisäätelyllä reilut pelisäännöt ja tasavertaiset neuvotteluasetelmat luovien sisältöjen tekijöille.** Säätely on pidettävä ajan tasalla suhteessa teknologian kehitykseen, kuten tekoälyn kehitykseen ja käytön yleistymiseen.
- 4. Tehdään ja käynnistetään konkreettinen toimeenpanosuunnitelma selonteon tavoitteiden saavuttamiseksi yhdessä alan toimijoiden kanssa.** Pidättäydytään selonteon vastaisista toimista.

1. Suunnitelma kulttuuribudjetin kasvattamiseksi yhteen prosenttiin

Kulttuurilla on keskeinen rooli niin Suomen eri alueiden elinvoiman kuin koko yhteiskunnan kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Samalla luovien alojen kasvun vauhdittaminen tukee Suomen talouden uudistumista, uusien työpaikkojen syntyä ja viennin kasvua. Näin kulttuuriin panostettu euro tuottaa moninkertaisen lisäarvon kansantaloudelle.

Suomessa kulttuurin osuus kokonaisbudjetista on nyt **0,7 prosenttia**, josta vain kymmenesosa ohjautuu vapaalle kentälle ja kulttuurin freelancereille. Kulttuuripoliittisen selonteon osaksi tarvitaan tiekartta, jossa linjataan Suomen askeleet kohti kulttuuribudjetin korotusta yhteen prosenttiin.

Toimenpiteet:

1. Taataan kulttuurialan vapaalle kentälle riittävä julkinen tuki.

Etenkin toiminnan alussa tuloja tarvitaan usein sekä yksityisistä että julkisista ja kolmannen sektorin tulolähteistä. Tuet auttavat toimijoita ottamaan ratkaisevat seuraavat askeleet toiminnan kehittämisessä ja kannattavuuden parantamisessa. Kehitetään tukia erityisesti vapaan kentän toimijoiden kasvun edistämiseen.

2. Vahvistetaan valtionosuuksia ja muuta vakiintunutta tukea saavien toimijoiden roolia koko kulttuurialan menestyksen vauhdittajina.

Valtionosuuksia saavat toimijat kuten teatterit ja orkesterit tarjoavat työtä paitsi omille työntekijöilleen myös laajalle joukolle kulttuurialan freelancereita ja pienyrityksiä ympäri maan. Kun näiden toimijoiden tuista leikataan, ostoista ja hankinnoista karsitaan usein ensimmäisenä. Pahimmillaan tämä ajaa lähialueen freelancereita pois alalta yrittäjyyden taloudellisten edellytysten kuihtuessa. Siksi valtionosuuksilla on keskeinen rooli myös vapaan kentän kukoistuksen kannalta.

3. Varmistetaan yksityisen kopioinnin hyvitystä koskevan järjestelmän ajanmukaisuus ja hyvitysten säilyminen vähintään yleisen kustannuskehityksen mukaisella tasolla.

Hyvitykset jakaantuvat laajasti musiikin tekijöille ja auttavat siten korvaamaan yksityisen kopioinnin myötä menetettyjä tuloja. Kyse on yhdestä vähiten hallinnollista työtä vaativista kulttuurin tukemisen muodoista, mikä puoltaa hyvitysten säilyttämistä erilaisten erikseen haettavien avustusten rinnalla. Järjestelmää on kehitettävä niin, että se turvaa yksityisen kopioinnin hyvityksen säilymisen oikeudenmukaisella tasolla.

2. Luovat alat elinkeinopolitiikan painopisteeksi

Luovien alojen kasvupotentiaali on valtava: luovien alojen talous kasvoi vuodesta 2021 vuoteen 2022 miljardi euroa, jolloin vuonna 2022 talouden koko oli 16,8 miljardia. Suurinta kasvu oli nimenomaan musiikin alalla. Erityisen nopeasti kasvaa musiikkivienti, jonka arvo on yli kolminkertaistunut n. 40 miljoonasta eurosta 130 miljoonaan viimeisen 10 vuoden aikana.

On aika nostaa luovat alat paitsi kulttuuripolitiikan myös elinkeinopolitiikan painopisteeksi - taiteen ja kulttuurin itseisarvoa unohtamatta. Tähän kulttuuripoliittinen selonteko tarjoaa hyvän mahdollisuuden vahvistaa luovien alojen asemaa osana suomalaista elinkeinopolitiikkaa.

Toimenpiteet:

1. Päivitetään yritystuet ja elinkeinopolitiikka tunnistamalla myös luovien alojen potentiaali.

Luovan alan yrityksille tulee lisätä räätälöityjä rahoitusmahdollisuuksia, joissa huomioidaan alan erityispiirteet kuten aineettoman pääoman arvottaminen, verkostomaiset työskentelytavat ja yksinyrittäjyyden korostuminen. Myös luovien alojen kansainvälistymistä ja vientiä kannattaa tukea alalle räätälöidyin keinoin.

2. Päätetään luovien alojen kasvupaketista osana kevään kasvuriittä.

Koostetaan luovan talouden neuvottelukunnan keräämistä toimista luovien alojen kasvupaketti, jonka ensimmäiset askeleet voidaan toteuttaa jo osana vuoden 2026 budjettia.

3. Taataan yritysten ja järjestöjen mahdollisuudet osallistua luovan talouden kasvustrategiatyöhön sekä sen toimeenpanoon. Varmistetaan kasvustrategian poikkihallinnolliselle toteuttamiselle riittävät edellytykset niin rahoituksen kuin henkilöstöressurssien osalta.

3. Turvataan ajantasaisella digisäätelyllä reilut pelisäännöt ja tasavertaiset neuvotteluasetelmat luovien sisältöjen tekijöille.

Digitalisaation myötä musiikkia kuunnellaan enemmän kuin koskaan aiemmin. Samalla tekijöiden kuuntelukerroista saamat korvaukset ovat kuitenkin selkeästi pienemmät kuin fyysisten äänitteiden kultakaudella. Alaa hallitsevat muutamat globaalit suuryritykset, joilla on kokonsa myötä huomattavasti valtaa sanella ehtonsa aidon neuvottelun ja sopimisen sijaan. Tämä painaa alas musiikin tekijöiden korvaustasoa.

Epäreilun tilanteen tasaaminen ja markkinavirheiden korjaaminen edellyttää digitaalisten markkinoiden ajantasaista säätelyä, josta valtaosa tulee EU-tasolta. Siksi olisi hyvä, että myös suuri valiokunta käsittelee kulttuuripoliittisen selonteon osana eduskuntakäsittelyä.

Toimenpiteet

1. Varmistetaan vahvan tekijänoikeuden toteutumisen kaikessa taiteellisessa työssä ja erityisesti uusissa digitaalisissa sovelluksissa.

Säätelyä tarvitaan turvaamaan luovan työn tekijöiden oikeuksien toteutumisen nopeasti muuttuvassa markkinassa. Mikäli tekijät eivät saa oikeudenmukaista korvausta teostensa

hyödyntämisestä, ammattimainen musiikin säveltäminen ja tekeminen käy mahdottomaksi ja suomalainen musiikkikulttuuri uhkaa näivettyä.

2. Varmistetaan sääntelyn ajantasaisuus suhteessa tekoölyn kehitykseen ja puututaan tekijänoikeuden loukkauksiin.

Tekoöly tuottaa yhä korkealaatuisempaa sisältöä hyödyntämällä laajasti olemassa olevia teoksia. Teosten käytöstä ei ole tällä hetkellä sovittu oikeudenhaltijoiden kanssa, eivätkä oikeudenhaltijat tiedä mitä aineistoja sovellusten kehittämisessä on käytetty. Tekoölyä kehittävät yhtiöt eivät tällä hetkellä kunnioita tekijänoikeuksia. Sovellusten yleistyessä syntyy riski siitä, että teoksia oikeudetta hyödyntävä tekoällysisältö syrjäyttää markkinoilla ihmisten luomat teokset. Osin ilmiö on näkyvissä jo nyt.

Ellei sisältöjen käytöstä tekoölyn kouluttamiseen sovita tekijöiden oikeussuojaa kunnioittaen, eurooppalaisen luovan talouden tuottama lisäarvo uhkaa valua ylikansallisille digijäteille. Samalla luovan alan ammattilaiset eivät saa työstään heille kuuluvaa korvausta. Siksi on keskeisen tärkeää varmistaa, että EU-sääntely pysyy teknologisen kehityksen tahdissa.

3. Vahvistetaan suomalaisen taiteen ja kulttuurin asemaa suhteessa kansainväliseen tarjontaan.

Taataan suomalaiselle taiteelle ja kulttuurille edellytykset tavoittaa suomalaiset. Vahvistetaan mediapalvelujen sisältöjen kotimaisuusastetta, kotimaisten sisältöjen löydettävyyttä ja kulttuurillista monimuotoisuutta, mikä on kulttuurin uusiutumisen ja uusien menestystarinoiden edellytys. Varmistetaan, että kotimaista sisältöä nostetaan esiin moninaisuutta edistäen.

4. Edistetään yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden toteutumista sisällönjakopalveluissa.

Velvoitetaan sisällönjakopalveluita mittaamaan ja lisäämään monimuotoisuutta sekä monipuolistamaan sisältövalikoimaansa myös pienempiin genreihin ja kielialueisiin. Alustojen suosittelualgoritmien tulee olla läpinäkyvämpiä ja alustoilta maksettavien korvausten kohtuullisia ja oikeasuhtaisia.

4. Konkreettinen toimeenpanosuunnitelma selonteolle

Selonteolle luvattu toimeenpanosuunnitelma mittareineen on erityisen tärkeä, sillä tavoitteita on paljon. Kulttuuripolitiikan määrätietoinen kehittäminen edellyttää, että selonteolle asetetaan tarkempia tavoitteita, joille annetaan realistiset toteutumisen mahdollisuudet ja seuranta. Keskeiset sidosryhmät on otettava mukaan toimeenpanosuunnitelman valmisteluun.

Kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpano on syytä aloittaa heti, eikä jättää sitä tulevien hallitusten huoleksi. Selonteon tulee jatkossa määrittää poikkihallinnollisesti kaikkea kulttuurin

kannalta merkittävää päätöksentekoa hallintorajoista riippumatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi selonteon ohjausvaikutuksen tulee ulottua erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön toimintaan, ja kansainvälistymisen ja viennin osalta myös ulkoministeriön toimintaan.

Toimenpiteet:

1. Aloitetaan kulttuuripoliittisen selonteon toimenpiteiden täytäntöönpano välittömästi yhdessä alan toimijoiden sekä kaikkien relevanttien ministeriöiden kanssa.
2. Aikataulutetaan ja vaiheistetaan selkeästi tavoitteisiin johtavat toimenpiteet.
3. Pidättydytään toimenpiteistä, jotka toimivat kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteiden vastaisesti.